

YUNUS RAJABIY HAYOTI VA IJODIGA BIR NAZAR

Termiz ixtisoslashtirilgan san'at maktabi o'qituvchisi

Yo'ldoshev Choribek

Annotatsiya: Yangiyo'l teatri musiqa rahbari (1942–45-yillar), O'zbekiston teleradiosining „Maqom“ ansambli tashkilotchisi va badiiy rahbari (1959–76-yillar). Yoshligidanoq shirali va ta'sirchan ovozga ega bo'lgan iste'dodli xonanda va mohir sozanda sifatida tanilgan.

Kalit so'zlar: Yunus Rajabiy, shashmaqom, bastakor, maqom ansambli, sozanda

Yunus Rajabiy (1897-yil 5(17)-yanvar, [Toshkent](#) — 1976-yil 23-aprel) — [bastakor](#), [xonanda](#) va [sozanda](#) ([nay](#), [dutor](#)), o'zbek musiqa merosini to'plovchisi. [O'zbekiston xalq artisti](#) (1953), [O'zbekiston Fanlar akademiyasi](#) akademik (1966).

Madrasada, keyinchalik [Turkiston xalq konservatoriyasida](#) (1919–23-yillar), Toshkent Oliy musiqa maktabining tayyorlov kursi (1934-yil) hamda [Moskvada](#) tashkil etilgan bastakorlar kursida (1940–41-yillar) ta'lim olgan. [Dutor](#) chalishni Mirza Qosimdan, keyinchalik o'zbek mumtoz musiqa merosini [Shorahim Shoumarov](#), [Hoji Abdulaziz](#), [To'ychi hofiz](#), [Domla Halim](#)lardan o'rgangan. Samarqand pedagogika bilim yurtida musiqa o'qituvchisi (1923–25-yillar). Samarqand teatrlarining musiqa rahbari (1925–27-yillar), O'zbekiston radiokomiteti qoshidagi xalq cholg'u asboblari ansambli (keyinchalik xalq cholg'ulari orkestri) tashkilotchisi va badiiy rahbari (1927–42, 1945–59-yillar), Yangiyo'l teatri musiqa rahbari (1942–45-yillar), O'zbekiston teleradiosining „Maqom“ ansambli tashkilotchisi va badiiy rahbari (1959–76-yillar). Yoshligidanoq shirali va ta'sirchan ovozga ega bo'lgan iste'dodli xonanda va mohir sozanda sifatida tanilgan. Uning repertuaridan maqom parchalari, „Girya“, „[Ushshoq](#)“, „Ko'cha bogi“, „[Eshvoy](#)“, „Kurd“, „Qalandariy“, „Gulyor—Shahnoz“, „Bayet“, „Dugohi Husayniy“, „[Chorgoh](#)“, „Miskin“, „Nasrulloiy“ kabi ashula va kuy turkumlari o'rin olgan. U bir qancha qadimiy o'zbek xalq kuy va ashulalarini qayta ishlab tiklagan: „Subhidam“, „Yolg'iz“, „Sayqal“, „Fig'on“, „Oraz“, „Begi Sultan“ va boshqa Ijrochilik faoliyatini bastakorlik bilan birgalikda olib borgan Yu. R. o'zbek musiqali dramasi shakllanishiga muhim hissa qo'shgan. Dastlab „[Farhod va Shirin](#)“ (Xurshid, 1922–25-yillar, [Sh. Shoumarov](#) bilan hamkorlikda), „[Layli va Majnun](#)“ (Xurshid, 1926), „Rustam“ (U. Ismoilov, 1933), „Avaz“ (A. Hidoyatov, 1935-yil), „Xolisxon“ (Hamza, 1940-yil) kabi spektakllarga xalq ashulalari asosida kuylar bastalagan. Keyinchalik B. Nadejdin bilan hamkorlikda „Qasos“ (A. Umariy, Uyg'un, 1941-yil), N. Mironov bilan „[Qo'chqor Turdiyev](#)“ (S. Abdulla, Chustiy, 1942-yil), [Georgiy Mushel](#) bilan „[Muqanna](#)“ (H. Olimjon, 1943-yil), O. Halimov bilan „[Nodira](#)“ (S. Kosimov, Ya.

Mamatxonov, 1942-43-yillar), B. Zeydman bilan „O‘g‘il uylantirish“ (H. Fylom, 1964-yil), Sayfi Jalil bilan „Navoiy Astrobodda“ (I. Maxsumov, 1968-yil) singari musiqali dramalarni yaratgan. U „Zaynab va Omon“ operasi (1958-yil; B. Zeydman, D. Zokirov va T. Sodikrvar bilan) ning yozilishida ishtirok etgan.

Yunus Rajabiy, shuningdek, „Fabrika yallasi“, „Bizning davron“, „Mirzacho‘lda tuy“, „O‘zbekiston“, „Yangrasin Gulyor“, „Dugonalarga“, „Kadah“, „Koshki“, „Gul sochar“, „Judo“, „Ra‘nolanmasun“, „Chapandoz“, „Kuygay“ kabi qo‘shiq va ashulalar, „O‘yin Bayoti“, „O‘yin Dugohi“, „Paxta“ singari rake kuylari yaratgan.

Yunus Rajabiyning, ayniqsa, o‘zbek musiqa merosini to‘plashdagi xizmatlari katta. U 1935-yildan xalq, kuy va ashulalarini notaga yoza boshlagan. Natijada [Ye. Romanovskaya](#) va [Il. Akbarov](#) tuzgan „O‘zbek xalq qo‘shiqlari“ (1939) to‘plamidan Yunus Rajabiy notaga olgan 29 ta xalq musiqa namunasi urin olgan. 1955–59-yillarda Yunus Rajabiy 5 jildli „O‘zbek xalq musiqasi“ (I. A. Akbarov taxririda) tuplamini nashr ettirdi. Unga mingga yaqin turli janrdagi o‘zbek (bir kancha [tojik](#), [uyg‘ur](#)) kuy va ashulalari, Buxoro Shashmaqomi, [Farg‘ona-Toshkent maqom yo‘llari](#), [katta ashulalar](#), 20-asr bastakorlari ([Hamza](#), K. Jabborov, N. Hasanov, [S. Kalonov](#), F. Sodiqov, [T. Jalilov](#), [M. Mirzayev](#) va boshqalar)ning asarlari kiritilgan. „Maqom“ ansambli bilan ishlashi jarayonida Yunus Rajabiy [Shashmaqomning](#) 6 jildli yangi nashrini (1966–74, F. Karomatov taxririda) hamda [grammplastinka](#) yozuvlar mukammal to‘plamini (Toshkent grammyozuvlar studiyasida, 1970-yillar) tayyorladi. T. Sodikov, D. Zokirov, D. Soatqulov, F. Sodikrv, N. Hasanov, K. Jabborov, S. Kalonov, K. Mo‘minov, O. Imomxo‘jayev, B. Dovidova, K. Ismoilova, O. Alimahsumov, [T. Alimatov](#) va boshqa san‘atkorlar Yunus Rajabiyning shogirdlaridir. Yunus Rajabiy Hamza nomidagi O‘zbekiston Davlat mukofoti laureati (1971), [„Buyuk xizmatlari uchun“ ordeni](#) (2000) bilan mukofotlangan. [O‘zbekiston teleradiokompaniyasi](#) qoshidagi „Maqom“ ansambli, Jizzax musiqali drama va komediya teatri, Toshkent musiqa pedagogika bilim yurti, Toshkentdagi ko‘chalardan biri, [metro bekati](#) Yunus Rajabiy nomi bilan yuritiladi. Uning hayoti va ijodiga bag‘ishlangan „Yunus Rajabiy“ („O‘zkinoxronika“ studiyasi, 1967; [„O‘zbektelefilm“](#) studiyasi, 1990), „Umr daftari“ (O‘zbekiston televideniyesi, 2001) filmlari suratga olingan. Yunus Rajabiy 1957–76 yillar yashab ijod etgan uy (Toshkent, Yunus Rajabiy ko‘chasi, 20)da 1997-yilda [Rajabiy uymuzeyi](#) ochilgan. 2001-yil Yunus Rajabiy madaniyat markazi tashkil etilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ahmedov M., Yunus Rajabiy, 2nashri, T., 1980
2. Akbarov I. Yunus Rajabiy, M., 1982
3. Rajabiyxonlik, T., 1993
4. Rajabiyxonlik, T., 1994
5. G‘ofurbekov T., XX asr o‘zbek musiqasi va Yunus Rajabiy. Musiqa ijodiyoti masalalari, T., 1997.